

PREVODI DEL HENRIKA IBSENA NA SLOVENSKEM

Marija Zlatnar Moe
Univerza v Ljubljani

1 Uvod

Norveški dramatik Henrik Ibsen (1828–1906) sodi med velikane svetovne književnosti, posebej moderne realistične in tendenčne dramatike. Kljub temu da je ustvarjal v drugi polovici 19. stoletja, so njegove drame še vedno dovolj aktualne, da se redno uprizarjajo po svetovnih gledališčih, doživljajo vedno nove predstave, priredbe in poustvaritve, prav tako so tudi nepogrešljiv del učnih načrtov za književnost. Ibsenove drame so bile že večkrat izbrane tudi za slovensko maturo. V slovenski kulturni prostor je vstopil v času, ko je aktivno ustvarjal, njegova *Nora* je bila prva modernistična drama, uprizorjena v slovenščini. Ibsena so poznali tudi slovenski ustvarjalci, njegovi sodobniki, nanje pa je tudi tako ali drugače vplival.

2 Ibsen med Slovenci

S prevodoslovnega stališča je posebej zanimivo dejstvo, da gre za avtorja iz manjše, obrobne jezikovne in kulturne skupnosti, kar je vplivalo na prenos in sprejemanje njegove dramatike v slovenski javnosti in kulturi. Slovensko občinstvo je bilo dobršen del časa, odkar pozna njegovo dramatiko, odvisno od posrednih prevodov, večinoma s pomočjo nemščine, ki velja za enega jedrnih posredniških jezikov pri prevajanju in uprizarjanju Ibsena. Prve neposredne prevode iz norveščine v slovenščino je napisal šele Janko Moder v šestdesetih letih prejšnjega stoletja.

Slovenski gledalci so prve Ibsenove drame dobili ob koncu 19. stoletja, ne med prvimi, a nikakor ne med zadnjimi, in vedno so zbudile bolj ali manj buren odziv. Nekaj let po Ibsenovi smrti je v slovenski strokovni javnosti opaziti mnenje, da je Ibsen

zastarel, teme, ki jih je obravnaval v svojih dramah, pa niso več aktualne (prim. Moravec 1974, 115–116, 217), vendar se je to že ob stoletnici njegovega rojstva spremenilo, in vse odtlej lahko opazujemo spreminjanje njegovega statusa iz sodobnega dramatika v klasika.

Kako pomemben je bil Ibsen v slovenski ciljni kulturi, nam kaže dejstvo, da so številna njegova besedila v slovenščino prevedena po večkrat, je pa zanimivo, da v nasprotju z nekaterimi drugimi osrednjimi dramatikami njegove drame praviloma ne izhajajo tudi v knjižni obliki. V knjigah so izšli Modrovi prevodi, veliko drugih prevodov pa je ostalo v rokopisni obliki ali pa so izšli v gledaliških listih. Izjema so drame, ki so bile izbrane za maturo (npr. *Stebri družbe* in *Hiša za lutke/Nora*) in ki so zaradi mature v enem letu dobile tudi po več novih ali popravljenih prevodov.

V slovenščino so bili po podatkih COBISS in spremljevalnih besedil v Modrovem prevodu *Nore* (Ibsen 1996) do zdaj prevedeni: *Brand* (prevod Janko Moder), *Divja račka* (prevod Vinko Košak, Štefan Vevar), *Gospa Inger na Rostrātu* (prevod Fran Albreht), *Gospa z morja* (prevod Vojeslav Mole, Maja Golob, Darko Čuden), *Gradbenik Solness/ Stavbenik Solness* (prevod Bojan Stupica, Borut Trekman, Maja Golob), *Hedda Gabler* (prevod Vojeslav Mole, Bogomil Fatur, Borut Trekman), *Nora (Hiša lutk)* (prevod Fran Gestrin, Miran Jarc, Hinko Nučič (potrebne bodo še nadaljnje raziskave, če gre v tem primeru res za nov prevod), Andrej Hieng, Janko Moder in Darko Čuden), *John Gabriel Borkman* (prevod Fran Albreht, Mojca Kranjc), *Ko se mrtvi prebudimo* (prevod Janko Moder), *Mali Eyolf* (prevod Janko Moder, Sergej Verč), *Normanski junaki* (prevod Filip Kalan Kumbatovič), *Peer Gynt* (prevod Milan Jesih, Janko Moder), *Rosmerholm* (prevod Etbin Kristan, Janko Moder), *Sovražnik ljudstva*, (prevod Fran Goestl, Silvester Škerl, Janko Moder, Marija Zlatnar Moe), *Stebri družbe*, (prevod Fran Goestl, Fran Bradač, Darko Čuden, Marija Zlatnar Moe), *Strahovi* (prevod Fran Goestl, Milan Skrbinšek, Fedor Gradišnik, Janko Moder) in *Zveza mladih* (prevod Fran Govekar).

Vidimo lahko, da so bile v tem času v slovenščino prevedene vse pomembne Ibsenove drame, nekatere po večkrat. Po številu prevajalcev izstopa *Nora (Hiša lutk)* s šestimi prevodi. Prevedena so tudi nekatera manj znana besedila, na primer *Gospa Inger na Rostrātu*, ali besedilo, ki se je v medvojni sezoni 1943/44 igralo v ljubljanskem Narodnem gledališču pod naslovom *Normanski junaki* (morda bi lahko šlo za manj znano Ibsenovo dramo *Hærmennene på Helgeland* [Helgelandski bojevniki]). Zanimivost, ki takoj pade v oči, je, da so se s prevajanjem Ibsena ukvarjali predvsem ljudje, povezani z gledališčem, ki so se sicer s prevajanjem ukvarjali malo ali pa sploh ne, npr. režiserji in dramaturgi, in da se je z Ibsenom ukvarjalo veliko različnih ljudi, kar 24, v veliki večini moških (našla sem le tri prevajalke, ki so vse prevedle samo po eno ali dve besedili, med katerimi ni niti *Nore* niti *Hedda Gabler*). Od prevajalcev praktikov so Ibsena prevajali tisti, ki se ukvarjajo predvsem z dramatikom, in – razen treh izjem (Moder, Čuden, Zlatnar Moe) – skoraj zagotovo ne neposredno iz norveščine. Velika večina, kar petnajst prevajalcev, je Ibsena prevajalo samo enkrat, pet prevajalcev je prevedlo po dve drami, dva po tri, eden, Janko Moder, pa sedem.

3 Ibsen in njegovi slovenski prevajalci

V nadaljevanju predstavljam tiste prevajalce, ki so prevedli najmanj tri drame, ter vseh šest prevajalcev igre, ki jo podrobneje predstavljam v nadaljevanju, namreč *Nore* (*Hiše lutk*), razen Janka Modra, ki je predstavljen v posebnem poglavju.

Darko Čuden (1961–) je izredni profesor na Oddelku za germanistiko s skandinavistiko in nederlandistiko. Prevaja iz angleščine, danščine, nemščine, norveščine, švedščine (za gledališče tudi iz španščine in portugalščine). Leta 2016 je bil za svoje prevode iz skandinavskih jezikov nominiran za Sovretovo nagrado. (Gl. tudi Založba Zala, b.d.)

Fran Gestrin (1865–1893) je pesnik in prevajalec. Študiral je pravo na Dunaju ter zgodovino in zemljepis v Gradcu, a študija ni končal. Pisal je poezijo, ki je blizu moderni, in realistično, skoraj naturalistično prozo. Prevajal pa je književna besedila iz češčine in ruščine, nemščine in francoščine. Največ je prevajal za Dramatično društvo v Ljubljani, nekaj njegovih prevodov je izšlo tudi v knjižnih izdajah. (Gl. tudi Grafenauer 1926.)

Fran Goestl (1864–1945) je slovenski zdravnik, psihiater, pisatelj, libretist, kritik in prevajalec, ki je svoje ocene in prispevke objavljaval v *Ljubljanskem zvonu* in *Vesni*, v slovenščino pa je prevedel nekatere Ibsenove drame. (Gl. Prijatelj 1993a.)

Andrej Hieng (1925–2000) je slovenski dramatik, pisatelj, režiser, scenarist in dramaturg. Na Akademiji za igralsko umetnost je študiral režijo, delal je kot režiser v različnih slovenskih gledališčih. V osemdesetih letih 20. stoletja je bil umetniški vodja SLG Celje gledališča, nato ljubljanske Drame. Leta 1971 je dobil Župančičevo nagrado, za svoj dramski opis je leta 1988 dobil Prešernovo nagrado, za roman *Čudežni Feliks* pa leta 1994 nagrado kresnik. Leta 1995 je postal izredni član SAZU. Pisal je novele in romane, pozneje tudi dramatik. (Gl. tudi Si. Gledal b. d.)

Miran Jarc (1900–1942) je bil slovenski pesnik, pisatelj, dramatik, publicist in prevajalec. Po maturi v Novem mestu je v Zagrebu začel študirati slavistiko, francoščino in filozofijo, po ustanovitvi Ljubljanske univerze, pa je študij nadaljeval v Ljubljani. Pisal je pesmi, prozo, dramatik, kritike in eseje, kot igralec, violinist in vodja je sodeloval v Slovenskem marionetnem gledališču, sodeloval je tudi v različnih časopisih in revijah. Prevajal je iz ruščine, angleščine, srbohrvaščine in predvsem francoščine. Poleg tega je pisal kritike in poročila o angleški, ameriški, flamski, češki, nemški, francoski, norveški, ruski, srbski, hrvaški in slovenski književnosti. (Gl. tudi Uredništvo 1928)

Hinko Nučič (1883–1970) je bil slovenski režiser in igralec, ki je svojo umetniško pot začel na prelomu 19. stoletja v Deželnem gledališču v Ljubljani, potem je dve leti vodil mariborsko gledališče, na koncu pa se je preselil v Zagreb, kjer je predvsem kot igralec deloval do leta 1954. Občasno je prevajal in prirejal besedila za uprizoritve, napisal je tudi nekaj izvirnih dram in velja za enega od utemeljiteljev slovenskega gledališča. (Gl. tudi Prijatelj 1993b.)

4 Zapisi o Ibsenu in njegovih delih

O Ibsenu in njegovi dramatikii je v vsem tem času izšlo več razprav, prve že v času njegovega življenja (prim. Goestl 1898). Te razprave večinoma obravnavajo Ibsenovo dramatiko in njegove drame na splošno, medtem ko se s prevodi kot takimi ne ukvarjajo, kar je značilno tudi za kritike Ibsenovih dram. Razlogov za to je več, od splošnih, kot je nagnjenost k temu, da se prevodi obravnavajo kot izvorna besedila in se le malokrat omenja, da sploh gre za prevod, do bolj specifičnih, da so namreč prevodi Ibsenovih besedil v veliki meri ostajali v rokopisih, da so bili prevodi dolgo časa posredni in pisci metabesedil do izvirnika niso imeli neposrednega dostopa in ga še vedno nimajo, čeprav zadnja desetletja prevodi vendarle prihajajo neposredno iz norveščine. Zadnji razlog pa je verjetno, da raziskovalci prav tako večinoma nimajo dostopa do izvirnika, kar tudi sicer otežuje prevodoslovne raziskave obrobni jezikovnih parov, vendar se tudi to spreminja. Tako rekoč edina prevodna tema, ki se pojavlja v teh razpravah, je dilema o prevodu naslova drame *Et dukkehjem* (*Nora* (*Hiša lutk*)), o tem piše že Adolf Robida v daljši razpravi v *Domu in svetu* (1901), Mirko Zupančič (1979, 73), Samo Koler (1996, 18) težavo omeni v opombi v svoji spremni besedi k Modrovemu prevodu, kritik predstave tržaške predstave iz leta 1952 (Kraivos 2001, 59) itn. V nadaljevanju bom predstavila primer *Nore* (*Hiše lutk*), drame, ki je bila izmed vseh Ibsenovih dram prevedena največkrat, hkrati pa je zaradi zapletov z dvojnimi naslovom tudi bolj kot druge drame opozarjala na prevajalce.

5 *Nora* med Slovenci

Pot ene bolj znanih in največkrat uprizorjenih Ibsenovih dram, *Nora* (*Hiša lutk*), lepo ponazarja Ibsenovo pot v slovenski kulturi od sodobnega avtorja do klasika svetovne dramatike. Dramo je najverjetneje prevedlo šest različnih prevajalcev, Gestrin, Jarc, Nučič, Hieng, Moder in Čuden. Med njimi sta samo dva znana predvsem kot prevajalca (Moder in Čuden), drugi štirje so znani predvsem po svojem delu v gledališču, ki je očitno vključevalo tudi prevajanje. Od teh šestih prevodov so štirje ohranjeni v celoti, eden (Gestrinov) delno, za enega pa kaže, da ni ohranjen (Nučič). Štirje prevodi so posredni iz nemščine, iz norveščine sta prevajala Janko Moder in Darko Čuden. Štirje prevodi so ohranjeni v rokopisni obliki ali kot tipkopis, Modrov prevod je večkrat izšel v knjižni obliki, Čudnov pa najprej v gledališkem listu SLG Celje, leta 2022, ko je bila drama izbrana kot eno od besedil za maturo 2023, pa še v knjižni izdaji. Istega leta je za potrebe mature v knjigi izšel tudi Jarčev prevod iz leta 1920.

Za posredne prevode velja, da so narejeni prek nemškega prevoda, vendar prevajalci niso nikjer navedli, katerega. Nemščina je bila eden od treh jedrnih jezikov, s pomočjo katerih je svet spoznal Ibsena, druga dva sta bila angleščina in francoščina, zato obstaja možnost, da bi lahko bila *Hiša za lutke* prevedena tudi s pomočjo npr. francoščine – to

velja predvsem za Jarčev prevod. Posredni prevodi so tudi razlog, da ima drama dvojni naslov: posredniški nemški prevodi so namreč izhajali z naslovom *Nora*, ne pa z izvirnim naslovom [*Dom za punčke*], sčasoma pa se je ta naslov dovolj utrdil v slovenski kulturi, da ga ni več bilo mogoče popolnoma zamenjati. Dvojni naslov je sicer prvi uporabil Andrej Hieng, ki ga je zapisal v oklepaju.

Drama je bila pod naslovom *Nora* na Slovenskem prvič uprizorjena 27. marca 1892 še na starem čitalniškem odru. Ker je bilo tistega leta dokončano tudi novo gledališče, so jo uprizorili jeseni še enkrat – po vsem sodeč s spremenjenim («od režije ublaženim» (Moravec 1974, 26)) koncem. Leto 1892 je bilo za slovensko gledališče izjemno pomembno leto, Dramatično društvo je praznovalo 25-letnico delovanja, dokončana je bila tudi nova gledališka stavba (Moravec 1974, 9) in *Nora* je bila prva Ibsenova in prva moderna drama, uprizorjena v slovenščini. Tako je slovensko občinstvo dobilo Ibsena v slovenščini nekaj let pred prvim slovenskim prevodom Shakespeara. Eden od razlogov za to je bil, da se gledališki ansambel ni čutil doraslega uprizarjanju klasikov, a tudi izbira Ibsenove *Nore* ni bila povsem brez tveganj: če nista bila problem velikost odra ter številnost in usposobljenost gledališkega ansambla, pa je bilo tveganje pri občinstvu, ki je bilo nenaklonjeno »skrajnim modernizmom, za kakršne so tisti čas veljala Ibsenova [...] dela« (Moravec 1974, 26). Kljub temu je bila premiera tako uspešna, da so jo jeseni ponovili na novem odru, vendar podatki kažejo, da s spremenjenim koncem, verjetno istim, s katerim so dramo uprizarjali v nekaterih nemških gledališčih.

Kritike dajejo slutiti, da so slovenski gledalci dramo sprejeli z mešanimi občutki, v vsem začetnem obdobju, ki je trajalo približno do stote obletnice Ibsenovega rojstva, pa je veliko piscev menilo tudi, da Slovenci njegova dela dobivajo prepozno (Moravec 1980, 34). Ta ocena sicer ne drži – Ibsen je na slovenske odre prišel ob istem času kot na druge evropske odre, zlasti tiste, ki so bili odvisni od posrednih prevodov (prim. Holledge idr. 2016, 17). Leta 1907 je bila *Nora* spet uprizorjena, tokrat v Deželnem gledališču Ljubljana, in sicer ob 25-letnici ustvarjanja Zofije Borštnik, ki si je to predstavo izbrala za svojo jubilejno predstavo. Zofija Borštnik je doživela izjemno naklonjene kritike, Ibsen pa malo manj, A. Robida je v *Slovincu* zapisal, da Zofiji Borštnik kot Nori ni mogoče očitati nič, »a Ibsena pospraviti ni mogla« (Moravec 1974, 14). Naslednji dve uprizoritvi sta bili v Trstu, še v starem Gestrinovem prevodu, leta 1921/22 pa je bila drama tokrat v novem, Jarčevem prevodu spet uprizorjena v Narodnem gledališču v Ljubljani. Ob tej priložnosti najdemo v *Slovenskem gledališču Cankarjeve dobe* celo nekaj besed o prevodu. Cenzura je namreč črtala razlago dr. Ranka o bolezni (domnevno sifilisu), ki jo je podedoval po očetu, verjetno zaradi nespodobnosti, Moravec (1974, 138) pa to komentira z besedami, da gre verjetno za krivdo prevajalca, čigar izbira besede »ud« bi lahko povzročila dvoumnost, kot boljše rešitev pa navaja »hrbtenico,« ki jo je v svojem prevodu leta 1966 uporabil Janko Moder.

Približno v istem času se očitkom o zapoznelosti pridružijo še ocene o zastarelosti, ki se ponavljajo približno do zapisov ob stoletnici Ibsenovega rojstva. Ob tej priložnosti

se da iz kritik že razbrati, da se je Ibsenov status iz modernega počasi začel spreminjati (višati) v status klasičnega avtorja. V reviji *Življenje in svet* (1928, 302) so tako recimo ob stoletnici zapisali, da je Ibsen del splošne razgledanosti: »Ni količkaj izobraženega človeka, ki ne bi poznal tega imena,« in poudarili njegov vpliv na nekatere slovenske književnike: »Norvežana Ibsena so omenjali tudi v zvezi z izvorno slovensko dramo: njegov vpliv se čuti pri Cankarju, Etbinu Kristanu in drugih.« V sezoni 1933/34 je v Mariboru s predstavo gostoval Hinko Nučič, kar je bila zadnja predstava pred drugo svetovno vojno.

Tudi po vojni je preteklo nekaj let, preden je bila *Nora* spet uprizorjena, pa še takrat se je to zgodilo v Stalnem slovenskem gledališču v Trstu, uporabili pa so spet nov prevod, tokrat delo Andreja Hienga. Kravos (2001, 58–59) navaja kritiko Radia Trst, ki krivdo za neuspeh pripisuje datumu premiere, saj »[g]loboka problematika, hladnost tipičnega nordijskega dneva in noči kar ni mogla najti odmeva v poletni soparici,« in bi bila predstava menda veliko bolj uspešna, če bi jo odigrali februarja. V kritiki se ponavlja tudi ocena o zastarelosti, češ da so problemi, predstavljeni v drami, že rešeni.

Leto 1966 ni prineslo nove uprizoritve *Nore*, je pa prineslo prvi neposredni prevod in prvo knjižno izdajo besedila. Besedilo je bilo opremljeno z obsežnimi komentarji, opombami in drugimi pomožnimi besedili, vendar o samem prevodu ni bilo govora. Novi prevod je svojo prvo uprizoritev dočakal več kot desetletje pozneje – v sezoni 1979/80 so ga uprizorili v PDG Nova Gorica. Ob tej uprizoritvi kritike *Noro* že omenjajo kot dramo, »ki sodi med največje stvaritve dramske literature« (Inkret, 1979), v *Dnevniku* (Novak 1979) pa tudi najdemo sploh prvi komentar prevoda (»z minimalnimi okrajšavami iz knjižne izdaje znanega prevoda Janka Modra«) – sicer v oklepaju, a prevajalec in prevod sta vendarle pridobila vsaj nekaj pozornosti. Ob tej uprizoritvi se je *Nora* končno tudi otrsela očitkov o zapoznelosti in zastarelosti: v *Primorskih novicah* je kritičarka zapisala, da je »tudi dandanašnji prav tako živa in aktualna, kot je bila skozi celo stoletje svojega obstoja in uprizarjanja« (Lovec, 1979).

Ob koncu stoletja so *Noro*, »znamenito norveško klasiko,« uprizorili leta 1992 v Prešernovem gledališču v Kranju, spet pa je vsaj omenjen tudi prevajalec, lik *Nore* pa kritik v *Dnevniku* primerja z likom antične Medeje, kar nakazuje ponovno povišanje Ibsenovega statusa. V isti kritiki najdemo tudi odmev eksotizma, ki je Ibsena spremljal že vse od prvih korakov na slovenskih odrih – po mnenju pisca je bila namreč glavna igralka videti primerno »nordijska« (Pezdir 1992).

V prvem desetletju novega tisočletja sta tudi Ibsen in njegova *Nora* (tako kot nekatera druga klasična dela, npr. Shakespearov *Hamlet*) postala temelj za predelave, kar kaže na nadaljnjo utrditev njenega mesta med klasičnimi dramskimi besedili: leta 2004 je prišla *Nora Nora* Evalda Flisarja, za katero je avtor dobil Grumovo nagrado (uprizorjena je bila šele v sezoni 2012/13 na Mladinskem Odru Kranj), leta 2005 pa je SLG Celje uprizorilo igro Elfride Jelinek iz leta 1977 z naslovom *Kaj se je zgodilo potem, ko je Nora zapustila*

svojega moža ali stebri družbe, ob tej priložnosti pa so v *Delu* obe igri označili kot priredbi »znamenitih klasičnih dram Henrika Ibsena« (Pezdir 2005).

V sezoni 2013/14 je v Mestnem gledališču Ljubljanskem nastala bralna uprizoritev v režiji Ire Ratej in prevodu Janka Modra, leta 2016 pa se je *Nora* v novem prevodu Darka Čudna vrnila tudi na oder, in sicer v SLG Celje. V poročilu STA (2016) o uprizoritvi je prevajalec Darko Čuden naveden med soustvarjalci, drugih podatkov o prevodu pa ni. Leto 2023 je v okviru mature prineslo novo uprizoritev, in sicer v mestnem gledališču Ljubljanskem – režiral jo je Nela Vitošević, pri predstavi pa so uporabili Čudnov prevod.

Če torej povzamemo Ibsenovo pot po slovenski odrih in knjižnicah, lahko rečemo tole: Ibsen je na slovenske odre stopil kot sodoben avtor iz eksotične države – eksotizmi, kot so tesno navezovanje avtorja in njegovih dram na izhodiščno kulturo, ki je prikazana kot eksotična in pravljiciška pokrajina, vklenjena v večni led, sneg in temo; pripombe o bolj ali manj nordijskem videzu igralcev in primernem letnem času za uprizarjanje ipd. so se v kritikah njegovih besedil vlekli še globoko v dvajseto stoletje. Njegova besedila so prevajali predvsem gledališčniki, ki so tudi prevajali, in manj književni prevajalci praktiki. Prevodi so bili vse do šestdesetih let posredni, razen tega pa razmeroma spoštljivi – besedila so se prevajala v celoti, le najstarejši prevodi kažejo večje posege v besedilo. V Jarčevem rokopisu tako najdemo dialog med Noro in otroki na koncu drugega dejanja, v izvorniku slišimo samo Norine odgovore, v prevodu pa slišimo tudi besede otrok, na katere se Nora odziva.

Dramo so tudi od vsega začetka spremljali burni odzivi na konec, ko Nora zapusti moža – odzivi so bili tako siloviti, da je Ibsen napisal alternativni, nekoliko srečnejši konec, ki so ga uprizarjali v nekaterih nemških gledališčih. V slovenščini ta spremenjeni konec, sicer prečrtan, najdemo v Jarčevem rokopisu, obstajajo pa tudi podatki da so konec spremenili v jesenski uprizoritvi leta 1892, čeprav ne vemo, za kakšne spremembe je šlo, Gestrinov prevod je namreč ohranjen le delno. Po *Nori* sodeč, Ibsen redkeje pride na osrednje odre – večino uprizoritev *Nore* so od začetka 20. stoletja postavili na manjših odrih. Spremljevalna in druga metabesedila nam kažejo, da je v dobrih 150 letih Ibsenov položaj v slovenski kulturi spremenil od modernega, aktualnega dramatika prek avtorja, za katerega se je zdelo, da ne obravnava več aktualnih problemov in slovenskega občinstva, do klasika po drugi svetovni vojni, v zadnjih desetletjih pa se je prebil med središčne avtorje svetovne dramatike: to se kaže tako v samih spremljevalnih in metabesedilih kot v dejstvu, da so njegove drame končno začele izhajati v neposrednih prevodih in knjižnih izdajah, pa tudi v predelavah in priredbah tretjega tisočletja, in nenazadnje v tem, da je bila *Nora* leta 2023 že drugič izbrana za eno od maturitetnih besedil.

Bibliografija

- Bevk, France. 1928. »Henrik Ibsen: ob stoletnici rojstva.« *Edinost* 53, 111.
- Goestl, Fran. 1898. »H. Ibsen. ob njegovih sedemdesetletnici.« *Ljubljanski Zvon* 18, 293–299.
- Grafenauer, Ivan. 1926. »Fran Gestrin« V *Slovenski biografski leksikon*, 2. zv. Erberg – Hinterlechner, uredila France Kidrič in Franc Ksaver Lukman. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka.
- Holledge, Julie, Jonathan Bollen, Frode Helland in Joanne Tompkins. 2016. *A Global Doll's House: Ibsen and Distant Visions*. London: Palgrave and Macmillan.
- Ibis. 1928. »Stoletnica Henrika Ibsena.« *Življenje in svet* 3/10, 302–304.
- Inkret, Andrej. 1979. »Ibsenova 'Nora' na novogoriškem odru.« *Delo*, 23. 11. 1979.
- Koler, Samo. 1996. »Uvodne opombe.« V Henrik Ibsen, *Hiša lutk (Nora)*, prevedel Janko Moder, 14–33. Ljubljana: DZS.
- Kravos, Bogomila. 2001. *Slovensko gledališče v Trstu: 1945–1965*. Ljubljana: Slovenski gledališki muzej.
- Lovec, Zdenka. 1979. »Ženska ni lutka.« *Primorske novice*, 7. 12. 1979.
- Moravec, Dušan. 1974. *Slovensko gledališče Cankarjeve dobe (1892–1918)*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Moravec, Dušan. 1980. *Slovensko gledališče od vojne do vojne (1018–1941)*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Moder, Janko. 1979. »Ibsen pri Slovencih.« V Mirko Zupančič, *Pogled v dramatiko*, 91–111. Maribor: Obzorja.
- Novak, Jernej. 1979. »V prikritem svetu: H. Ibsen: Nora v režiji Dušana Mlakarja (PDG Nova Gorica).« *Dnevnik*, 23. 11. 1979.
- Pezdir, Slavko. 1992. »Nora v Kranju: Odrešilno uporništv.« *Delo*, 15. 12. 1992.
- Pezdir Slavko. 2005. »Nora v dikataturi kapitala.« *Delo*, 8. 10. 2005.
- Prijatelj, Anton. 1993a. »Fran Goestl.« V *Primorski slovenski biografski leksikon: 19. snopič Dodatek B – L, 4. knjiga*, uredil Martin Jevnikar. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.
- Prijatelj, Anton. 1993b. »Hinko Nučič.« V *Primorski slovenski biografski leksikon: 19. snopič Dodatek B – L, 4. knjiga*, uredil Martin Jevnikar. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.
- Robida, Adolf. 1905. »Henrik Ibsen. Slovstvena študija.« *Dom in Svet* 1. 18, št. 5: 275–280; št. 6: 362–366; št. 8: 487–491.
- Rozman, Ivan. 1928. »Henrik Ibsen.« *Ljubljanski zvon* 48, 8–10.
- Si.Gledal. b.d. »Andrej Hieng.« Dostop 5. 4. 2022. http://sigledal.org/geslo/Andrej_Hieng.
- STA. 2016. »Celjski gledališčniki v petek s premiero Ibsenove drame *Nora* ali *Hiša za lutke*.« *Sigledal – portal slovenskega gledališča*. Zadnjič posodobljeno 22. 11. 2016. <https://veza.sigledal.org/prispevki/celjski-gledaliscniki-v-petek-s-premiero-ibsenove-drame-nora-ali-hisa-za-lutke>.
- Uredništvo. 1928. »Miran Jarc« V *Slovenski biografski leksikon*, 3. zv. *Hintner – Kocen*, uredil Izidor Cankar. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka.

- Volčanjšek, Anita. 2016. »Nora ali dobro je biti malo nor, da uideš zlati kletki.« *Kevd'r*. Zadnjič posodobljeno 2. 3. 2016. <https://anibrimat.wordpress.com/2016/03/02/nora-ali-dobro-je-biti-malo-nor-da-uides-zlati-kletki/>.
- Vozlič, Marta. 1966. »Spremna beseda.« V Henrik Ibsen, *Stebri družbe/Nora/Strahovi*, 217–228. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Založba Zala. b.d. »Darko Čuden.« Dostop 11. 4. 2023. <https://zalozba-zala.si/prevajalci/darko-cuden/>.
- Zupančič, Mirko. 1979. *Pogled v dramatiko. Bližanje Ibsenu. Poglavja iz Shakespeara*. Maribor: Obzorja.

POVZETEK

Henrik Ibsen je na slovenske odre prišel z dramo *Nora (Hiša lutk)*, ki so jo uprizorili leta. Odzivi na prvo predstavitev so bili razmeroma naklonjeni in v naslednjih letih so v slovenskih gledališčih uprizorili tudi vrsto drugih njegovih dram. Kljub razmeroma toplemu sprejemu so uprizoritve Ibsenovih del ves čas spremljali pomisleki, ali so primerna za slovensko občinstvo, ali pa so preveč odmaknjena, zastarela in nerelevantna. Šele po drugi svetovni vojni je Ibsen dobil svojem mesto med klasičnimi avtorji evropske dramatike. Med njegovimi dramami je verjetno najbolj razvpita *Nora (Hiša lutk)*. Drama je ob prvi uprizoritvi pa tudi pozneje dvigovala prah zaradi tematike, predvsem pa zaradi svojega kontroverznega konca. V slovenščino so jo prevedli šestkrat, od tega štirikrat posredno, verjetno prek nemščine, prevajalci pa so bili navadno gledališčniki. Doživela je trinajst uprizoritev, večinoma v regionalnih gledališčih. Trije prevodi so izšli v knjižni obliki, dvakrat pa je bila tudi eno od maturitetnih besedil.

ABSTRACT

Henrik Ibsen first appeared on Slovene stages with his play *A Doll's House* in 1892. The first reactions were relatively positive, and in the following years several of his other plays were also translated and performed. Despite the initially warm reception, however, the critics soon wondered whether Ibsen was too remote, old-fashioned or irrelevant, and he only gained the status of a classic author after the Second World War. *A Doll's House* is probably the most notorious of his plays, and it also has the most Slovene translations – six altogether, mostly done by the performers themselves, four of them indirectly, via German. When it was first performed, audiences were provoked by its themes, and especially by the controversial ending. It has been performed thirteen times, mostly in Slovene regional theatres. Three of the translations have been published as books, and it has twice been one of the texts selected for the secondary school graduation exam.